

Годинава реформите во македонското правосудство треба да се заокружат во една целина, а со донесувањето на новиот Закон за јавно обвинителство, како и на Законот за јавно обвинителскиот совет, кој ќе ги разгледува, уредува и унапредува состојбите во оваа сфера, ќе претставува последната алка од синџирот кој почна да се прави во времето на претходната политичка гарнитура (СДСМ и ДУИ).

Со тоа можеби ќе се направи квантен скок во однос на приближувањето кон евроатлантските процеси, но сепак ниту за милиметар нема да се подобрат сегашните односи во земјава, кои директно се поврзани со корупцијата, организираните криминали итн. ако нема доследност или резултати во работата.

ТАБЛИТЕ НА ИНСТИТУЦИИТЕ ВО ПРАВОСУДСТВОТО НЕ МОЖАТ ДА ПРЕТСТАВУВААТ СИГУРЕН ПАТОКАЗ ЗА ПОСАКУВАНИОТ ПРАВЕЦ НА РЕФОРМИТЕ

Пишува: **Кокан СТОЈЧЕВ**

Почнатите измени треба сериозно да се сфатат, бидејќи досега политичките фактори меѓу себе си играа "мижитатара" која, пред сè, е последица на теснопартиските интереси на центрите на моќта. Сепак, во расправата за изготвувањето на последните законски текстови, новиот Закон за јавно обвинителство, како и Законот за јавно обвинителскиот совет, се покажа мала и значајна принципиелност во однос на решавањето на горливото прашање -

борбата против корупцијата. Имено, сè повеќе се слуша зборот на обвинителите, кои не сакаат да го урнат системот кој 50 години се градел и се надградувал во Република Македонија. Меѓутоа, во текот на подготовките и финализирањето на текстот од Законот за јавнообвинителската функција се пронајде нова дилема или нов камен на сопнување, а тоа е дали постои потреба да се основа ново јавно обвинителство за организиран криминал и под чија ингеренција ќе потпадне ова обвинителство.

Ова прашање ги подели обвинителите од фелата, на едната страна се професионалците кои работат во одделението за организиран криминал, додека на спротивната страна се нивните колеги заменици на јавниот обвинител и виши обвинители, кои стравуваат дека со него

ќе се создаде паралелен систем кој може да го урне системот, кој цели пет децении се градел во земјава. Сепак, трезвеноста сè уште не ги надминала границите на толерантноста, па затоа овој проблем останува да биде под контрола, иако одредени стручњаци веруваат дека тој како Дамаклов меч ќе виси врз јавнообвинителската функција, која и натаму е без прв човек во фелата.

ПРЕГЛЕД НА ИЗМЕНИТЕ

Првите рицари од плуралистичката демократија во Македонија, неславно ја завршија својата кариера на позиција јавен обвинител. Карактеристичен пример

"ЗГАСНУВА ЛИ ЛЈУБОВТА КОН ПАРТИИТЕ?!"

ПРОСТОР ЗА ДА СИ ЈА СРЕДИ ПРОФЕСИЈАТА

за тоа беа Ставре Џиков и Александар Прчевски, кои сметаа дека независно работат, но... сепак повеќе имаа олово во чизмите отколку што имаа намера да преземат сериозна акција во борбата против корупцијата и организираниот криминал.

Своето време го потрошија на укажувања дека немаат одврзани раце и затоа требаше да се менува правната рамка во однос на ова прашање.

Но, очигледно преголемата "братска љубов кон одредени партии" ги спречуваше во извршувањето на сопствените задачи. Поради ова треба да се направи мала анализа на состојбите во јавното обвинителство во Република Македонија.

За оваа пригода користиме дел од последното обраќање на претставникот на Министерството за правда, Рахилка Стојановска кога ги оцени подготовките околу изработката на новите законски текстови.

"Пред да се осврнам на Законот за јавно обвинителство би сакала да се навратам на измените на Уставот на РМ, од 7 декември 2005 година. Согласно член 106, став 1 од Уставот на РМ, Јавното обвинителство е единствен и самостоен државен орган, кој ги гони сторителите на кривични и на други со закон утврдени казниви дела и врши други работи утврдени со закон.

Со амандманот XXX, овој став од член 106 остана непроменет, со што Јавното обвинителство ја задржа позицијата утврдена уште со Уставот од 1991 година", потенцира претставничката од Министерството за правда.

Во правниот систем на РМ, позицијата на Јавното обвинителство се наоѓа во сферата на кривичната правда, но како единствен и самостоен државен орган е надлежен за остварување на уставно утврдената функција на гонење на сторителите на казниви дела, која со Законот за јавно обвинителство од 2004 година беше зајакната и уредена во согласност и со меѓународните стандарди од областа на остварувањето на јавнообвинителската функција. Меѓутоа, немањето доволна уставна основа за нормално и независно функционирање од извршната и од законодавната власт, тоа се јавува како пречка за целосно остварување на положбата на овој орган.

Со измените на Уставот, односно со амандманот се предвидоа повеќе новини, чија основна цел беше заштита на Јавното обвинителство од влијанието на законодавната и на извршната власт, што од своја страна треба да придонесе овој орган ефикасно да ги гони носителите на јавни функции за сторени кривични дела со елементи на корупција или злоупотреба на службената положба, повредата на човековите права и други дела утврдени со домашното и со меѓународното право.

Според тоа, имајќи ги предвид областите на организираниот криминал и корупција на меѓународно ниво, постојат многубројни документи, кои РМ ги има

ОБВИНЕТЕЛТЕ ГИ ЧЕКА ГОЛЕМА РЕОРГАНИЗАЦИЈА, НО И МОЖНОСТ ДА СЕ ОТТРГНАТ ОД СТАПИЦАТА КОЈА ИМ ЈА ПОСТАВИЈА ПОЛИТИЧАРИТЕ

прифатено и кои се составен дел на домашното законодавство, а со амандманот се прошири основот за вршење на обвинителската функција и со меѓународните договори, кои се ратификувани во согласност со Уставот.

Постојниот член 106 од Уставот од 1991 година ја дефинираше само положбата на обвинителството како орган, но со амандманот се дефинираат и носителите на обвинителската функција. Тоа се јавниот обвинител на РМ и јавните обвинители. Исто така, во Уставот немаше уставен основ за тоа кои прашања се поврзани со обвинителството, а требаа да бидат уредени со закон, што како одредба всушност постои во член 98, став 5 на Уставот, и која се однесува за судовите.

Поради тоа, со амандманот се утврди дека надлежноста, основањето, укинувањето, организацијата и функционирањето на ЈО, се уредуваат со закон, што се донесува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници. Со ова се создаде уставен основ за законско регулирање на целата материја.

Како најзначајни прашања, кои се уредија со амандманот се новините во поглед на именувањето, односно изборот и разрешувањето на носителите на функцијата на Јавното обвинителство. Заради обезбедување поголема самостојност во вршењето на функцијата на ЈО, сите јавни обвинители, освен јавниот обвинител на РМ, ги избира и ги разрешува Совет на јавни обвинители. На тој начин, Владата на РМ, како сегмент на извршната власт се исклучува од можноста за доминантен креатор на кадровските решенија во однос на обвинителството, со што на обвинителите им се гарантира потребната независност за ефикасно остварување на функцијата. Но, јавниот обвинител на РМ и понатаму ќе го именува и ќе го разрешува Собранието, но на предлог на Владата и секако по претходно мислење

на Советот. Во однос на траењето на мандатот на јавниот обвинител на РМ, уставната одредба остана непроменета и тој понатаму изнесува 6 години, со таа разлика што по истекот на мандатот, тој повторно има право на именување. За останатите јавни обвинители предвиден е траен мандат.

Овие решеније се во согласност со препораката 2019 на Советот на Европа за улогата на Јавното обвинителство и се во функција да се обезбеди професионализација и поголема самостојност во остварувањето на функцијата, а истовремено ќе се оствари потребата за независност на обвинителството од извршната власт. Со прогласувањето на амандманите на Уставот се донесе и уставен закон за нивно спроведување. Но, поради неможноста за амандманска интервенција и прифаќањето на амандманот на пратеникот, со кој Законот за јавно обвинителство треба да се донесе со двотретинско мнозинство, остана дека во рок од 9 месеци, односно до септември 2006 година треба да се донесе закон за изменување и дополнување на Законот за јавно обвинителство од 2004 година. Меѓутоа, поради разни причини, пред сè, политички се доцни со овие процеси. Сепак, во Министерството за правда Работната група изготви нов текст за Закон за јавно обвинителство, кој согласно амандманот XXX точка еден, став 3, Собранието мора со двотретинско мнозинство да го донесе. Членови на Работната група се академик Владо Камбовски, д-р Гордана Бужаровска, д-р Гордан Калаџиџиев, како и поголем број претставници на ЈО. Во тој систем, во јуни минатата година Здружението на јавни обвинители на РМ, подготви текст на Закон за јавно обвинителство, а Работната група се согласи дека тој текст претставува солидна основа за негово натамошно надградување.

СОДРЖИНА НА НОВИОТ ТЕКСТ

"Законот е систематизиран во девет глави, со 102 члена. Во основните одредби од член 1 до 10, разработени се прашањата кои се однесуваат на статусната поставеност на Јавното обвинителство, кое како државен орган спаѓа во системот на кривичната правда и единственото презема гонење на сторителите на кривични дела со закон утврдени казни дела, и функцијата која ја извршува во рамките на Уставот, на законите и на меѓународните договори. Во член 5 е вградена точка 1, функции на Јавното обвинителство, кои се дел од Препораката 2019, а согласно која во законот државите членки недвосмислено треба да утврдат дека Јавното обвинителство е државен орган, кој во име на државата и во име на општиот интерес, се грижи за единствена примена на законот спрема сторителите на кривични дела. При тоа, водејќи сметка како и за заштитата на човековите права, така и за неопходноста за ефикасноста на кривично-правниот систем", истакнува претставничката на Министерството за правда, Рахилка Стојановска, додавајќи дека и во новиот текст се наведуваат принципите на хиерархија и субординација, а се забрануваат политичкото организирање и дејствување.

"Став 3 на член 9 содржи алтернативи, бидејќи преземеното решение е од Законот за судовите, каде во однос на употребата на јазиците на припадниците на заедниците за печатот, називот и седиштето на Јавното обвинителство, не е соодветно за обвинителството. Ова е од причина што седиштето на јавните обвинителства не се поврзани со подрачјата на единиците на локалната самоуправа, туку со седиштата на судовите", оценува Стојановска, која лично смета дека алтернативите нудат посоодветни решенија за уредување на ова прашање.

"Организацијата на Јавното обвинителство е систематизирано со одредбите од член 11 до 30. Во глобала се задржува претходно утврдената организациона поставеност на овој државен орган, така што функцијата и натаму се извршува преку 22 основни ЈО. Новина е тоа што покрај трите виши јавни обвинителства - Битола, Скопје и Штип, се предлага основање на вишо ЈО во Гостивар, со што се следи организацијата на судството, односно во однос на новиот апелационен суд во Гостивар. Во оваа глава, во однос на организацијата на ЈО, како основно решение е понудено решение од Законот од 2004 година, согласно кое во рамките на ЈО на РМ е востановено Одделение за гонење на сторители на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата. Ова решение наиде на најголема поддршка кај претставниците на ЈО, но алтернативата нуди поинаков статус на одделението, со што истото би прераснало во посебно јавно обвинителство за гонење на организиран

МИНИСТЕРОТ ЗА ПРАВДА, МИХАЈЛО МАНЕВСКИ, СЕГА КОХАБИТИРА СО СВОИТЕ КОЛЕГИ, НО НЕГОВИТЕ ЧЕКОРИ СЕ ПОД БУДНОТО ОКО НА СТРАНСКИТЕ ФАКТОРИ

криминал и корупција. Алтернативата е понудена од претставниците на Одделението за гонење на сторителите на кривични дела од областа на организираниот криминал и корупција и е поддржана од Министерството за правда. Надлежноста на Јавното обвинителство е систематизирана со одредбите на членовите од 31 до 41. Новина претставува деталното утврдување на надлежноста на одделението, односно јавното обвинителство за гонење на сторители на организиран криминал и корупција за постапување по одредени кривични дела. Понатаму е зајакната позицијата на јавниот обвинител во предистражната постапка, на начин што тој добива улога на раководење со истата. Се зајакнува позицијата во однос на МВР и на другите државни органи, на начин што сега тој би ја раководел и би ја координирал работата и врз овластените службени лица во МВР и на другите органи за преземање на мерки за пронаоѓање на сторителите на кривични дела, а за кривичните дела, за кои е надлежно Одделението за организиран криминал, тие се должни да го известуваат за сите дејствија кои ги преземаат во предистражната постапка. Од аспект на заштитата на човековите права, со член 37 на јавниот обвинител му се дава надлежност да може да ги покренува механизмите за спроведување на еден вид надзор на ефикасноста на внатрешната контрола во МВР и во другите органи, кога се пречекорени службените овластувања и се повредени слободите и правата на граѓаните.

Четвртата глава го уредува прашањето на именување и избор на јавни обвинители. Во член 42 се вградени уставните одредби за именување јавен обвинител на РМ и изборот на јавните обвинители. Утврден е бројот на членови на Советот на јавни обвинители. Согласно оваа одредба Советот треба да има 9 члена и ова е предлог на претставниците на ЈО. Министерството за правда предлага 11 члена, но за тоа дополнително ќе се разговара. Член 43 ја уредува постапката за именување на јавниот обвинител на РМ. Во оваа глава се уредени општите и посебните услови кои треба да бидат ис-

полнети за да може одредено лице да биде именувано, односно избрано за јавен обвинител.

Петтата глава ги уредува правата и обврските на јавните обвинители, како што се прашањето за функционален имунитет на јавните обвинители, мирувањето на јавнообвинителската функција, посебните права при вршење на јавнообвинителската функција, издавањето на службената легитимација и неспособноста на функциите. Престанокот на функцијата и разрешувањето е систематизирано во шестата глава. Имено, во Законот се изведени основите за престанок, односно основите за разрешување од функцијата јавен обвинител. Во член 68 се наведуваат причините за разрешување - покажани незадоволителни резултати во извршувањето на функцијата, кои како основ за разрешување на јавниот обвинител на РМ се утврдени пред истекот на мандатот, односно е уредена постапка за утврдување на негова одговорност, а истото се однесува и за јавните обвинители, кои се разрешуваат од функцијата кога ќе се направат потешка дисциплинска повреда, недостојно за вршење на функцијата и ако се утврди нестручно и несвесно работење. Во оваа глава се утврдени и дисциплинските повреди и дисциплинските мерки од органот кој ја спроведува постапката за утврдување на одговорност, тоа е петчлена комисија формирана од јавниот обвинител на РМ, објаснува Рахилка Стојановска во однос на првичниот текст од новиот Закон за јавно обвинителство.

Во седмата глава под јавнообвинителска стручна служба се уредени прашања за структурата на вработените во Јавното обвинителство, така што новина во овој дел од Законот е дека покрај јавнообвинителските советници, стручни соработници и приправници во јавните обвинителства, се вработуваат стручни лица од други профили и јавнообвинителски истражители, за следење и за откривање на криминалитетот. Средствата за работа се во глава 8, а деветтата ги уредува преодните и завршните одредби од новиот Закон за јавно обвинителство.